

Justitiedepartementet
Ju2025/02525

Yttrande över betänkandet Rättssäkerhetens pris (SOU 2025:111)

Hovrätten för Övre Norrland har granskat betänkandet med utgångspunkt i det som berör domstolens verksamhet. Hovrätten ser positivt på att det genomförs en översyn av regelverket för ersättning till rättsliga biträden och enskildas processuella rättigheter. Hovrätten delar utredningens bedömningar och tillstyrker förslagen i huvudsak, men vill framhålla följande synpunkter.

Åtgärder för en mer ändamålsenlig kontroll över statens utgifter för rättsliga biträden (avsnitt 6)

Hovrätten instämmer i utredningens bedömning att det inte bör införas ett krav på att ersättningsanspråk i brottmål ska framställas löpande eller vid vissa särskilt angivna tidpunkter. Mot denna bakgrund avstyrker hovrätten det författningsförslag som lämnas avsnitt 17.4, vilket utredningen hade att lämna oavsett ställningstagande i sak. Enligt förslaget ska ersättningsanspråk i brottmål som avgörs efter huvudförhandling lämnas i god tid, dock senast vardagen före huvudförhandlingen, om det inte är obehövt.

Hovrätten anser att behovet för rätten att ta del av ersättningsanspråket innan huvudförhandlingen framstår som litet, särskilt i ljuset av utredningens förslag om att nämndemän inte ska medverka i rättens beslut om ersättning till bl.a. försvarare. Det kan även ifrågasättas vilken effekt den föreslagna regleringen skulle ha, när tidsfristen för att framställa ett ersättningsanspråk inte är förenad med någon konsekvens för det fall anspråket framställs efter fristens utgång men innan målet avslutas.

Målsägandens roll i brottmålsprocessen (avsnitt 9)

Hovrätten tillstyrker utredningens förslag i detta avsnitt. Beträffande målsägandens rätt att överklaga i ansvarsdelen (avsnitt 9.5.2) anser hovrätten att det i den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet bör belysas hur hovrätterna ska behandla en målsägandes överklagande i de fall då åklagaren överklagat till nackdel för den tilltalade men målsäganden och åklagaren helt eller delvis överklagat olika delar av målet (t.ex. om målsägandes överklagande avser fler frågor om skuld än åklagarens).

Rätten till målsägandebitråde (avsnitt 10)

Hovrätten tillstyrker utredningens förslag om att införa en möjlighet att förordna ett målsägandebitråde med ett begränsat uppdrag (målsägandestöd) i överrätt (avsnitt 10.6.2). Den föreslagna regleringen i denna del framstår som en väl avvägd lösning på de brister som uppkommit i samband med 2018 års reform beträffande bemötandet av målsägandes behov av information om processen och personligt eller kurativt stöd.

Hovrätten avstyrker förslaget om en stärkt rätt till målsägandebitråde vid vissa allvarliga brott (del av avsnitt 10.6.1). Som utredningen anför handlar kritiken mot 2018 års reform om delvis andra aspekter än en målsägandes behov av processuell eller juridisk hjälp kopplat till hovrätternas prövning av brottmål. Enligt hovrättens mening tillgodoser nuvarande lagstiftning målsägandens rätt till processuell och juridisk hjälp på ett ändamålsenligt sätt. Även i mål som rör allvarlig brottslighet är behovet av ett målsägandebitråde många gånger begränsat i de fall då frågorna om skadestånd inte är komplicerade och målsäganden inte ska höras på nytt. Utredningen har anfört att brott med straffminimum eller straffvärde över fängelse 3 år i allmänhet bör vara av sådan karaktär att de ska anses ha innefattat ett särskilt allvarligt angrepp mot målsäganden. Hovrätten ser en risk att utredningens uttalanden i denna del i praktiken kan komma att tillämpas som en presumptionsregel för att målsägandebitråde ska förordnas när målet avser brott med höga straffvärden. En sådan rättstillämpning skulle avseende grova brott i princip innebära en återgång till den ordning som gällde före 2018. Hovrätten delar utredningens bedömning att en återgång av det slaget inte är önskvärd.

Hovrätten tillstyrker i övrigt förslagen i detta avsnitt.

Rättshjälp (avsnitt 13)

Hovrätten tillstyrker förslagen om höjd inkomstgräns för rättshjälp samt höjda rättshjälpsavgifter och har ingen erinran mot förslagen i övrigt.

De skäl som utredningen anfört för höjda inkomstgränser gör sig enligt hovrätten även gällande på de ersättningar som utgår till vittnen m.fl. enligt förordningen (1982:805) om ersättning av allmänna medel till vittnen m.m. Vissa av ersättningsbeloppen enligt förordningen har likt inkomstgränserna för rättshjälp varit oförändrade sedan år 1999. En översyn av dessa bestämmelser kan därför lämpligen övervägas i ett nytt lagstiftningsärende.

Detta yttrande har beslutats av hovrättspresidenten Erik Sundström och hovrättslagmannen Susanne Lundgren Jonasson efter föredragning av tf. hovrättsassessorerna Jonatan Skörd och Cecilia Lenman.